Hardship in the regulation of the Romanian Civil Code

Dionisie AFLOROAEI¹

¹Lecturer Ph.D., “Petre Andrei”
University of Iasi, Romania, E-mail:
dionisie.afloaraei@gmail.com

Abstract: *The Romanian Civil Code attenuates the principle of binding force of conventions, by regulating contingency, a source of economic imbalance between the services of the parties, which occurs during their execution. The exceptional situation in which the debtor finds himself influences the contractual ensemble, the parties being obliged to renegotiate, in order to adapt the legal relationship to the new circumstances. In the absence of a result, everything will depend on the judge, whose task is to impose the contractual justice by rightfully dispensing the results of the new factual situation in which the parties find themselves.*

Keywords: *contract, obligation, solidarity, hardship, renegotiation, adaptation.*

How to cite: Afloroaei, D. (2020). Hardship in the regulation of the Romanian Civil Code. *Anuarul Universității “Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 26, 01-22. <https://doi.org/10.18662/upalaw/45>

Articolul 1270 din Cod civil român, cu un conținut asemănător celui cuprins în art. 969 din Codul civil adoptat în 1864, statuează unul din principiile fundamentale al dreptului privat: *pacta sunt servanda*. Între derogările de la acest principiu se află și teoria impreviziunii, mecanism juridic prin care se urmărește, înainte de orice, refacerea justiției contractuale, dând efect poziției doctrinare a solidarismului contractual¹, care plasează în centrul raporturilor dintre părți interesul părților, care devine astfel „motorul contractului”.

Impreviziunea contractuală se situează, cel puțin teoretic, pe terenul tehnicilor juridice care se caută a se face mai juste, mai echitabile, raporturile contractuale prin mecanisme paralele celor care au fost prevăzute de către părți în convenția lor, dacă ele există. În mod cert, în situația contractelor cu executare succesivă, dar și a celor afectate de un termen suspensiv de executare, acestea sunt expuse apariției unor împrejurări independente de voința părților². Aceste împrejurări țin în special de conjunctura economică și de fluctuațiile monetare (Pop, Popa, Vidu, 2012: 152), fără a elimina alte potențiale evenimente, cum sunt războaiele, crizele economice, politice sau financiare etc. și care aduc un caracter aleatoriu convenției părților (Rădulescu, Lazăr, Rădulescu, 2012: 65).

Se poate ca aceste riscuri să nu fie prevăzute în mod rezonabil de către părțile contractante la momentul formării acordului de voință. Scopul revizuirii contractului din cauza impreviziunii este acela de a realiza o nouă așezare a obligațiilor și a beneficiilor economice, care au fost bulversate ca urmare a intervenției unui eveniment imprevizibil.

Impreviziunea contractuală este definită în doctrină ca „prejudiciul pe care îl suferă una din părțile contractante ca urmare a dezechilibrului grav de valoare care intervine între prestațiile sale și contraprestațiile celeilalte părți, în cursul executării contractului, dezechilibru cauzat de conjunctura

¹ Liviu Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, volumul II, *Contractul*, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 40; Liviu Pop, „Unele exigențe ale solidarismului contractual în cazul nerealizării de către o parte contractantă a interesului celeilalte părți”, în *Revista Română de Drept Privat* nr. 2/2012, p. 187; Liviu Pop, „Executarea contractului sub autoritatea principiului solidarismului contractual”, în *Dreptul* 7/2011, p. 72; Denis Mazeaud, „Loyauté, solidarité, fraternité: la nouvelle devise contractuelle?”, în *L'avenir du droit – Mélanges en hommage à François Terré*, Dalloz, Paris, 1999, p. 603; Christophe Jamin, *Plaidoyer pour le solidarisme contractuel*, Le contrat au début du XXIe siècle, Études offertes à Jacques Ghestin, Paris, LGDJ, 2001, p. 441; Yves Lequette, *Bilan des solidarismes contractuels*, Mélanges Paul Didier, 2008, p. 247.

² Vasile Luha, *Teoria generală a obligațiilor. Curs universitar*, Editura Lumen, Iași, 2020, p. 283, Liana Teodora Pascariu, *Contracte administrative. Reglementare legală și tipologie*, Editura Lumen, Iași, 2017, pp. 13-49.

economică, mai ales de fluctuațiile monetare” (Pop, 2009: 534). Prin impreviziune se înțelege, astfel, un dezechilibru grav și ulterior încheierii unui contract cu executare succesivă în timp sau cu executarea la momente diferite a obligațiilor de către părți, dezechilibru care se produce între prestațiile contractuale ca efect al intervenției unui eveniment imprevizibil anterior sau concomitent încheierii contractului și care face ca obligația uneia dintre părți să devină prea oneroasă. Doctrina subliniază că principala caracteristică a convențiilor pentru care clauzele de hardship au fost propuse este fie aceea că sunt contracte cu prestare succesivă, încheiate pe o durată mai mare sau mai mică de timp, fie contracte în care momentul executării prestațiilor diferă în timp³.

Dezechilibrul între prestații poate îmbrăca două forme: fie executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă pentru debitor, fie executarea acesteia este inutilă pentru creditor. Cele două aspecte au fost cuprinse și în art. 6.2.2. din „Principiile UNIDROIT referitoare la contractele de comerț internațional elaborate de către Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat”, care arată că „*Il y a hardship lorsque surviennent des événements qui altèrent fondamentalement l'équilibre des prestations, soit que le coût de l'exécution des obligations ait augmenté, soit que la valeur de la contre-prestation ait diminué, et a) que ces événements sont survenus ou ont été connus de la partie lésée après la conclusion du contrat; b) que la partie lésée n'a pu, lors de la conclusion du contrat, raisonnablement prendre de tels événements en considération; c) que ces événements échappent au contrôle de la partie lésée; et d) que le risque de ces événements n'a pas été assumé par la partie lésée*”.

Anterior intrării în vigoare a noului Cod civil⁴, au fost adoptate o serie de reglementări, încă în vigoare, care conferă efecte juridice intervenției unui eveniment deosebit, apt să producă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților, sau care pun debitorul în dificultate cu privire la executarea obligațiilor asumate convențional.

Art. 43 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe⁵, cu modificările și completările ulterioare, prevăd că „(1) Remunerația cuvenită în temeiul unui contract de cesiune a drepturilor patrimoniale se stabilește prin acordul părților. Quantumul remunerației se calculează fie proporțional cu încasările provenite din utilizarea operei, fie în sumă fixă sau în orice alt mod. (2) Când remunerația nu a fost stabilită prin contract, autorul poate solicita organelor jurisdicționale competente, potrivit legii, stabilirea remunerației. Aceasta se va face avându-se în vedere

³ R. van Ommeslaghe, *Les clauses de force majeure et d'imprévision (hardship) dans les contrats internationaux*, citat de Julie Bédard, *Réflexions sur la théorie de l'imprévision en droit québécois*, Revue de droit McGill, Vol. 42-1997, p. 766.

⁴ 1 octombrie 2011.

⁵ Publicată în Monitorul Oficial nr. 60 din data de 26 martie 1996.

sumele plătite uzual pentru aceeași categorie de opere, destinația și durata utilizării, precum și alte circumstanțe ale cazului. (3) În cazul unei disproporții evidente între remunerația autorului operei și beneficiile celui care a obținut cesiunea drepturilor patrimoniale, autorul poate solicita organelor jurisdicționale competente revizuirea contractului sau mărirea convenabilă a remunerației. (4) Autorul nu poate să renunțe anticipat la exercițiul dreptului prevăzut la alin. (3)”. Cu privire la aceste dispoziții legale, unii autori au pus la îndoială eficacitatea prevederilor citate, fiind o sarcină deosebit de anevoiasă a autorului să probeze veniturile obținute de cesionar din exploatarea bunului⁶. Drept urmare, condiția existenței unei „disproporții evidente” este extrem de dificil de realizat și, mai ales de probat, reducând astfel efectele teoriei impreviziunii.

Față de dreptul comun, aplicația menționată prezintă, în mod deosebit, faptul că particularitatea schimbării circumstanțelor nu privește raportul civil între părțile contractului de cesiune de drepturi de autor, ci rezultatele economice sau beneficiile materiale obținute de cesionar. În același timp, se constată că reglementarea nu stabilește drept condiție de existență a impreviziunii ca cesionarul să-și fi exercitat drepturile cu bună-credință, în sensul încercării de menținere a contractului prin (re)negociere. În lipsa unei înțelegeri amiabile, îi revine instanței de judecată atributul determinării remunerației ce se cuvine autorului lucrării.

De asemenea, în articolul 60 alin. (2) din OG nr. 42/1997 *privind transportul naval*⁷, republicată cu modificările și completările ulterioare, se prevede că „organele de jurisdicție pot majora retribuiția convențională cuvenită salvatorilor în cazurile în care meritele acestora au fost mai mari decât cele estimate în contract, atunci când condițiile de salvare au fost mai grele și unele cheltuieli mai mari decât cele prevăzute, sau când partea salvată a ascuns situația reală în care se află”.

Legea nr.112/1995 *privind reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului*⁸, cu modificările și completările ulterioare, conține prevederi care au în vedere posibilitatea intervenției în timp a unor factori de natură să diminueze, din punct de vedere economic, drepturile unei categorii speciale. Acest act normativ prevede la art. 13 că evaluarea despăgubirilor care se acordă foștilor proprietari pentru

⁶ V. Roș, D. Bogdan, O. Spineanu-Matei, *Dreptul de autor și drepturile conexe*, Editura All Beck, București, 2005, p. 365; Liviu Titus Paveliu, *Discuție privind buna-credință și teoria impreviziunii*: http://www.umk.ro/conferinta2013/titus_paveliu.pdf; Bujorel Florea, „Impreviziunea și incidența acesteia asupra contractului, cu referire specială la contractul de cesiune a unei opere literare, artistice sau științifice”, în *Dreptul* nr. 11/2012, p. 126.

⁷ Republicată în Monitorul Oficial nr. 210 din data de 10 martie 2004.

⁸ Publicată în Monitorul Oficial nr. 279 din data de 29 noiembrie 1995.

apartamentele și terenurile aferente vor fi stabilite în baza unei legislații speciale, enunțate în cuprinsul alin. (1). Pentru a evita ca valoarea despăgubirilor să fie afectată de fluctuații ale valorii bunurilor, teza finală a dispoziției menționate prevede că „la valorile astfel calculate se vor aplica coeficienții de actualizare, care nu vor fi mai mici decât coeficientul de creștere a veniturilor salariale medii pe economie”.

Legea nr. 195/2001 - *legea voluntariatului*, republicată⁹, prevede în art. 14 ipoteza intervenției, pe parcursul derulării contractului a unei situații având ca efect majorarea obligațiilor „dacă pe parcursul executării contractului de voluntariat intervine, independent de voința părților, o situație de natură să îngreuneze executarea obligațiilor ce revin voluntarului, contractul va fi renegociat, iar dacă situația face imposibilă executarea în continuare a contractului, acesta este reziliat de plin drept”. Se observă faptul că, spre deosebire de alte aplicații ale teoriei impreviziunii din sistemul vechiului cod, Legea voluntariatului prezintă similitudini remarcabile cu reglementarea din noul Cod civil, punând în evidență unul dintre efectele impreviziunii, în speță adaptarea contractului, părțile având opțiunea de a conveni asupra adaptării acestuia la noua situație.

OUG nr. 50/2010 *privind contractele de credit pentru consumatori*¹⁰, cu modificările și completările ulterioare, cuprinde aplicații ale teoriei impreviziunii. Art. 38 alin. (3) din acest act normativ abordează problematica neîndeplinirii obligațiilor de plată la termen a ratelor, ca urmare a supraîndatorării debitorului, cu mențiunea că acesta trebuie să se încadreze în categoria de consumator. Acesta nu mai poate restitui împrumutul potrivit ritmului stabilit contractual, din cauze ce nu îi sunt imputabile, imprevizibile la momentul încheierii contractului. Este vorba de împrejurări, limitativ prevăzute de legiuitor și indicate în actul normativ, în care s-ar putea afla el sau soțul său: șomaj, reducere drastică a salariului, deces. În această situație, contractul se dezechilibrează pe parcursul executării sale, obligațiile debitorului devenind excesiv de oneroase, riscată fiind însăși existența consumatorului (Mihai, 2013: 24). În această situație, legea consumeristă intervine în contract, instituind o măsură de protecție în sensul plafonării ratei dobânzii penalizatoare, pe durata evenimentului excepțional, dar nu mai mult de 12 luni.

Conform dispozițiilor Codului civil, impreviziunea își regăsește aplicabilitatea numai în situația premiză stabilită în alin. (2) al art. 1271, și anume „dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită

⁹ Republicată în Monitorul Oficial nr. 276 din data de 25 aprilie 2006.

¹⁰ Publicată în Monitorul Oficial nr. 389 din data de 11 iunie 2010.

unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației” (Nicolae, Uliescu, 2010: 83). În ceea ce privește executarea (doar) mai oneroasă, în sensul dispozițiilor art. 1270 alin. (1) din Codul civil și care exclude adaptarea judiciară a contractului, legiuitorul a avut în vedere atât cauze care țin exclusiv de debitor și de modul de organizare în vederea asigurării efectuării prestațiilor asumate, în sensul determinării costurilor executării propriiei obligații, fie prin raportare la contraprestație, efect al scăderii valorii contraprestației. Rațiunea legiuitorului se fundamentează și pe ideea de asumare de către oricare dintre contractanți a unui risc de pierdere economică sau financiară ca urmare a derulării contractului. Acest risc este prezumat (absolut) ca fiind asumat având în vedere indicatori predictibili, oricare ar fi natura acestora – economici, financiari, legislativi etc. Astfel, efect și al dispozițiilor legale în vigoare¹¹, apare ca previzibilă modificarea unor prețuri și tarife ale produselor și serviciilor produse, livrate sau prestate în regim de monopol sau care au un regim special.

În măsura în care evenimentele sunt fundamental diferite de ceea ce a fost posibil a se evalua, generând caracterul „excesiv” al onerozității, se prezumă (relativ, de această dată) că debitorul nu ar mai fi contractat sau ar fi făcut-o în alte condiții, astfel încât apare ca fiind justă adaptarea contractului. Cu privire la criteriile de apreciere a caracterului „excesiv de oneros”, trebuie avut în vedere că legiuitorul nu a oferit o soluție, situație în care instanța de judecată este chemată să aprecieze, în mod suveran, de la caz la caz, dacă executarea în noile condiții este doar „oneroasă” (art. 1271 alin. (1) din Codul civil) sau „excesiv de oneroasă” (art. 1271 alin. (1) din Codul civil) (Viorel, Viorel, 2012: 34). Nici nu se putea determina un criteriu matematic universal valabil, atât timp cât regula trebuie să funcționeze oricare ar fi obiectul convenției. Însă, se pot deduce măcar metode de evaluare a noțiunii de „excesiv”, luând în considerare preocupările de determinare¹² și sancționare¹³ a unor comportamente contractuale prohibite, respectiv de stabilire a unor prețuri excesive. Intră în aceste categorii analiza profitabilității, a marjei comerciale, comparații istorice sau geografice.

¹¹ De exemplu, OUG nr. 36/2001 privind regimul prețurilor și tarifelor reglementate, care se stabilesc cu avizul Oficiului Concurenței, publicată în Monitorul Oficial nr. 115 din data de 7 martie 2001.

¹² Raportul OCDE *Excessive Prices*, 2012, <http://www.oecd.org/regreform/sectors/49604207.pdf>.

¹³ De exemplu, CJCE, Cauza 27/76 United Brands Co. vs. Commission [1978], ECR 207, <http://eur-ex.europa.eu>.

Se ajunge la concluzia formulată de un autor (Charbit, 2000: 11), cu prilejul analizei noțiunilor de „cost”, conform căruia juristul are tendința naturală de a lăsa pe economist, prin expertiză, să determine raportul dintre obligația inițială și cea ulterioară schimbării circumstanțelor, urmând ca, prin raportare la noțiunile de „echitate” și „rezonabil”¹⁴, să se determine caracterul excesiv.

Trebuie menționat că impreviziunea este incompatibilă cu executarea culpabilă de către debitor a obligațiilor sale, în sensul executării cu întârziere. Într-o atare situație, debitorul va trebui să suporte riscul consecințelor nefavorabile produse în patrimoniul său, ca urmare a culpei sale, deoarece variația circumstanțelor și îngreunarea financiară a obligațiilor fac parte din riscul contractual pe care îl suportă debitorul obligației de executat¹⁵.

Codul civil statuează, la nivel de principiu, că modificarea fundamentală a circumstanțelor în care se execută contractul poate genera modificarea efectelor contractului, peste clauzele inițial convenite. Art. 1271 din Codul civil arată că „părțile sunt ținute să își execute obligațiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, fie datorită creșterii costurilor executării propriiei obligații, fie datorită scăderii valorii contraprestației. Cu toate acestea, dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, instanța poate să dispună: a) adaptarea contractului, pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor; b) încetarea contractului, la momentul și în condițiile pe care le stabilește. Dispozițiile alin. (2) sunt aplicabile numai dacă: a) schimbarea împrejurărilor a intervenit după încheierea contractului; b) schimbarea împrejurărilor, precum și întinderea acesteia nu au fost și nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului; c) debitorul nu și-a asumat riscul schimbării împrejurărilor și nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că și-ar fi asumat acest risc; d) debitorul a încercat, într-un termen rezonabil și cu bună-credință, negocierea adaptării rezonabile și echitabile a contractului”.

Trebuie menționat că adaptarea judiciară a raporturilor juridice este posibilă exclusiv numai cu privire la contractele încheiate începând cu data de 1 octombrie 2011. În conformitate cu prevederile art. 107 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, cu modificările și completările ulterioare, dispozițiile art. 1.271 din Codul

¹⁴ CJCE, Cauza 27/76, pct. 235 și urm.

¹⁵ *Idem*, p. 40.

civil privitoare la impreviziune se aplică numai contractelor încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil. Aceste dispoziții exprese referitoare la impreviziune sunt în acord cu principiul stabilit prin art. 102 alin. (1) din același act normativ, conform căruia „contractul este supus dispozițiilor legii în vigoare la data când a fost încheiat în tot ceea ce privește încheierea, interpretarea, efectele, executarea și încetarea sa”.

Din dispozițiile art. 1271 din Codul civil rezultă condițiile în care poate opera revizuirea judiciară pentru impreviziune, condiții similare celor prevăzute în art. 6.2.2. din Principiile UNIDROIT. Problema impreviziunii se pune în discuție numai în sfera obligațiilor izvorâte din contractele cu titlu oneros. Această ipoteză este susținută de către legiuitor, prin noțiunea de *contraprestație*, în cuprinsul alin. (1) al art. 1271, ceea ce exclude rapoartele obligaționale născute din fapte licite sau ilicite (Pop, Popa, Vidu, 2012: 154). De asemenea, trebuie subliniat faptul că impreviziunea este o problemă de ordin financiar și economic, efect al schimbării unor împrejurări care generează costuri excesive pentru executarea contractului de către una din părți.

În doctrină, se consideră că revizuirea judiciară a contractului este supusă întrunirii cumulative unui număr de patru condiții, destul de dificil de probat în practică, ce necesită inclusiv un comportament ireproșabil din partea debitorului obligației devenită extrem de oneroasă, precum și o diligență mai rar întâlnită chiar la profesioniști în faza de negociere precontractuală (Dobrev: <http://dumitru Dobrev.wordpress.com>).

Condițiile impuse de art. 1271 alin. (3) din Codul civil sunt:

a) Schimbarea împrejurărilor să fi intervenit după încheierea contractului.

De o importanță deosebită este momentul apariției evenimentului care generează o disproporție evidentă între contraprestațiile asumate de părți, și care ar justifica invocarea teoriei impreviziunii. Acest moment are un rol crucial, fiind unul din elementele care distinge impreviziunea de alte instituții juridice, cum ar fi leziunea. Așa cum am menționat anterior, disproporția trebuie să apară ulterior încheierii contractului, pe parcursul executării acestuia, aspect care diferențiază impreviziunea de leziune.

Dezechilibrul contractual existent la momentul încheierii contractului poate atrage incidența dispozițiilor speciale privind leziunea. Astfel, art. 1221 alin. (1) Codul civil prevede că „*există leziune atunci când una dintre părți, profitând de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte*

părți, stipulează în favoarea sa ori a unei alte persoane o prestație de o valoare considerabil mai mare, la data încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații?

Spre deosebire de impreviziune, în situația viciului de consimțământ menționat, este necesar cel puțin una din părți, respectiv creditorul, să cunoască disproporția dintre prestații, pe care să o impună (*profitând de starea de nevoie*) sau să o ascundă debitorului (*profitând [...] de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți*). Se consideră că această prevedere impune ca partea lezată să se afle într-o condiție vulnerabilă, de inferioritate economică, juridică ori informațională, la data încheierii contractului, pe care a exploatat-o cealaltă parte contractantă, aflată într-o poziție de superioritate, una dominantă (Ungureanu, 2012: 25).

În mod cert, analiza aplicării oricăreia dintre cele două remedii – leziunea sau impreviziunea – trebuie să includă și îndeplinirea celorlalte condiții imperative. Însă, în ambele situații, dezechilibrul economic, ca diferență de valoare între prestații, în cazul leziunii, ca scădere a valorii contraprestației sau creștere a costurilor executării obligației, în cazul impreviziunii, atrag necesitatea evaluării economice, aspect care poate fi, uneori, nerelevant doar privit individual.

Astfel, delicată este analiza în situația în care creditorul a avut în vedere, la momentul încheierii contractului, posibilitatea sau certitudinea schimbării condițiilor în care debitorul își va executa obligația, cu riscul majorării excesive a valorii prestației, ascunzând debitorului această perspectivă.

Un prim element care ar trebui analizat este cel privind raportul dintre valoarea prestațiilor, la momentul încheierii convenției, criteriu aparent matematic, esențial în reținerea unei potențiale leziuni, cumulativ atitudinii subiective a creditorului. Dificultatea analizei constă în faptul că, la data încheierii contractului, acesta pare a fi echilibrat economic. Valoarea contabilă a prestației debitorului, din perspectiva creditorului, este costul de achiziție. Plusul de valoare este realizat ulterior încheierii contractului de către creditor, moment la care valoarea justă, din punct de vedere contabil, poate fi determinată prin metode care asigură o aproximare rezonabilă a valorii de piață, încorporând factori uneori volatili. Această vulnerabilitate pune sub semnul îndoielii certitudinea profitului suplimentar, privită din perspectivă temporală de la momentul încheierii convenției, astfel încât pot fi exprimate rezerve cu privire la luarea acestuia în calcul pentru determinarea valorilor prestațiilor din momentul formării contractului.

Într-o atare situație, leziunea poate fi invocată doar în cazul în care există certitudinea schimbării viitoare a condițiilor de executare a obligațiilor debitorului, fie și în situația în care creditorul înregistrează în contabilitate

venituri suplimentare ulterior acestui moment, sau prin raportarea unui profit peste cel estimat. Identificarea doar a unei posibilități în sensul menționat, risc sau șansă, ar putea ridica doar problema impreviziunii.

b) Schimbarea împrejurărilor și efectele financiare ale acesteia nu au fost și nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, la momentul încheierii contractului

Cerința imprevizibilității reglementate de art. 1271, alin. (3), lit. b) este una „rezonabilă”, cuantificată în mod relativ, și nu absolut (Pop, Popa, Vidu, 2012: 159). Această dispoziție legală deosebește impreviziunea de forță majoră, în cazul acesteia din urmă imprevizibilitatea fiind una absolută și insurmontabilă.

Unii autori consideră că instanța chemată să realizeze adaptarea contractului va trebui să analizeze, într-o primă fază, dacă „dispozițiile contractuale au fost influențate într-un mod semnificativ de anumite aspecte obiective care nu puteau fi prevăzute de părți” (Pătru: 121). O asemenea abordare este eronată, având în vedere faptul că circumstanțele excepționale produc efecte exclusiv asupra obligațiilor debitorului, analiză care trebuie privită doar din punct de vedere economic, aspect care rezultă expres din sintagma „*excesiv de oneroasă*”.

Uneori, legea poate restrânge autonomia de voință a părților, pe fundamentul interesului public sau al echității, prin modificarea contractelor, cum ar fi situația în care o lege nouă, prin dispoziții imperative se aplică unor contracte încheiate anterior intrării ei în vigoare. Așadar, de regulă, „legea nouă nu se aplică efectelor în curs ale contractului, cuprinzând norme dispozitive și astfel ea manifestă respect față de contractul încheiat între părți, întărindu-se stabilitatea circuitului civil” (Ghiță, 2005: 17). Formele de intervenție (prorogarea legală a contractelor, moratoriul legal, încetarea contractelor sau revizuirea întinderii prestațiilor) pot avea în vedere durata acestora sau executarea prestațiilor. Există anumite domenii în care legiuitorul intervine și modifică direct obligațiile contractuale private, cum ar fi raporturile de muncă, prin reglementarea clauzelor minime contractuale sau a salariului minim brut¹⁶, taxe și impozite aferente veniturilor obținute din prestarea serviciilor sau vânzarea bunurilor¹⁷ și care intră în determinarea

¹⁶ Art. 164 din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii.

¹⁷ Este situația taxei pe valoarea adăugată, modificată intempestiv de legiuitor prin adoptarea OUG nr. 58/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal și alte măsuri financiar-fiscale, publicată în Monitorul Oficial nr. 431/28 iunie 2010, cu intrare în vigoare la data de 01 iulie 2010, prin care cuantumul taxei a fost majorat de la 19% la 24%.

sumei finale de plată de către cumpărător. Obligațiile care cad în sarcina uneia dintre părți, în situațiile analizate, operează pentru viitor, dispozițiile legale prin care acestea sunt stabilite fiind de aplicabilitate imediată, de regulă la momentul intrării în vigoare a actului normativ.

Aceste modificări sunt greu de calificat ca întrunind elementele constitutive ale impreviziunii, prin raportare la dispozițiile art. 1271 alin. (3) lit. c) din Codul civil, conform căruia schimbarea împrejurărilor, precum și întinderea acesteia nu au fost și nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului. Prerogativa intervenției legiuitorului în anumite contracte rezultă în mod expres din cuprinsul anumitor acte normative (de exemplu, Codul muncii), din specificul domeniului de reglementare (fiscal) sau din necesitatea protejării unei anumite categorii contractuale (de exemplu, protecția consumatorilor). Este dificil pentru debitor a susține că a fost imposibil de prevăzut o atare intervenție a legiuitorului, în condițiile în care modificările de acest tip sunt dese și ar trebui să fie și predictibile.

În doctrină au fost identificate o serie de criterii de determinare a imprevizibilității (Zamșa, 2006: 114-117). Astfel, se consideră că trebuie avute în vedere frecvența sau raritatea survenirii evenimentului, profesionalismul părții contractante, natura și durata contractului, naționalitatea contractanților, momentul încheierii contractului etc.

În ceea ce privește condițiile impuse de Codul civil, pentru a fi operantă, impreviziunea trebuie să aibă ca efect o modificare esențială a obligațiilor debitorului, din punct de vedere economic (Tița-Niculescu, 2012: 17). Modificarea trebuie să fie notabilă în raport de economia contractului, așa cum aceasta a fost determinată de către parte la momentul încheierii convenției, și nu trebuie să se reducă doar la aspecte economice inerente, cum ar fi fluctuațiile monetare sau variații minore ale împrejurărilor economice.

Esențială este și condiția ca dezechilibrul dintre contraprestațiile părților să nu fi putut fi prevenit, în mod obiectiv. În analiza îndeplinirii acestei condiții, se va avea în vedere conduita impusă de „bonus pater familias”, prin care partea trebuie să dea dovadă de maximă diligență în ceea ce privește asumarea și îndeplinirea obligațiilor. Trebuie menționată și opinia doctrinară care recunoaște drept cauză a dezechilibrului un eveniment exterior persoanei și voinței debitorului, chiar dacă evenimentul a fost previzibil la momentul încheierii convenției, dar consecințele lui au depășit previziunile (Anton, 2000: 25).

c) Debitorul nu și-a asumat riscul schimbării împrejurărilor și nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că și-ar fi asumat acest risc.

Prin această condiție, legiuitorul a acoperit două situații în care nu funcționează impreviziunea: „1. în situația în care debitorul și-a asumat în mod expres riscul producerii unui eveniment imprevizibil și 2. asumarea riscului evenimentului imprevizibil este dedusă pe cale de interpretare a contractului” (Pop, Popa, Vidu, 2012: 159).

În mod evident, în această situație, de acceptare din partea debitorului de executare a obligațiilor și în situația schimbării esențiale a circumstanțelor, are prioritate aplicarea principiului forței obligatorii a contractului, cu atât mai mult cu cât nu mai este îndeplinită în cauză nici condiția imprevizibilității evenimentului, stabilită prin dispozițiile art. 1271, alin. (3) lit. b) din Codul civil.

d) Debitorul a încercat, într-un termen rezonabil și cu bună-credință, negocierea adaptării rezonabile și echitabile a contractului.

În doctrină, se consideră că debitorul are obligația de a-l notifica pe creditor cu privire la apariția evenimentului imprevizibil, de îndată ce a luat la cunoștință despre acesta, și de a încerca soluționarea amiabilă de reechilibrare a contractului, pe calea negocierii directe (Pop, Popa, Vidu, 2012: 160).

Comportamentul debitorului trebuie să fie similar celui prescris de lege în situația imposibilității fortuite de executare, conform dispozițiilor art. 1643 alin. (5) din Codul civil, care arată că „debitorul trebuie să notifice creditorului existența evenimentului care provoacă imposibilitatea de executare a obligațiilor. Dacă notificarea nu ajunge la creditor într-un termen rezonabil din momentul în care debitorul a cunoscut sau trebuia să cunoască imposibilitatea de executare, debitorul răspunde pentru prejudiciul cauzat, prin aceasta, creditorului”.

Efectul principal al impreviziunii este obligația părților de negociere a unui nou echilibru contractual. În lipsa acordului părților cu privire la adaptarea contractului la noile circumstanțe, diferendul va fi soluționat de către instanțele de judecată.

Această condiție este o consecință a obligațiilor de loialitate și de cooperare contractuală, deduse din principiul forței obligatorii a contractelor.

A. Obligația părților de negociere, în vederea adaptării contractului la noile circumstanțe

Obligația de negociere în vederea adaptării contractului este alcătuită din două obligații distincte: „obligația de a intra în negocieri, care este de rezultat, și obligația de negociere efectivă, care face parte din categoria obligațiilor de mijloace” (Pop, 2011: 92). În lipsa ajungerii la un acord privind reșezarea unor termeni contractului, oricare din părți poate sesiza instanța (Pop, Popa, Vidu, 2012: 160).

Obligația de negociere trebuie executată cu bună-credință, așa cum se impune prin dispozițiile art. 1170 din Codul civil, în care se arată că „*părțile trebuie să acționeze cu bună-credință atât la negocierea și încheierea contractului, cât și pe tot timpul executării sale. Ele nu pot înlătura sau limita această obligație*”. Aceste dispoziții creează obligații în sarcina ambelor părți contractante, deoarece sunt incidente în cauză și dispozițiile art. 1183 din Codul civil, conform cărora „*părțile trebuie să acționeze cu bună-credință pe durata negocierilor, care trebuie realizate în scopul încheierii contractului*”, iar inițierea, continuarea sau ruperea negocierilor contrar principiului menționat atrăgând răspunderea civilă¹⁸.

Așa cum s-a arătat în doctrină, ne aflăm în fața unei obligații legale exprese, care rezultă din chiar terminologia art. 1170, care arată că [părțile] *nu pot înlătura sau limita această obligație* (Zamșa, 2013: 14).

B. Intervenția judecătorului în contract

Această posibilitate este reglementată de art. 1271 alin. (2) din Codul civil, care prevede că, odată împlinite condițiile impreviziunii, „dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, instanța poate să dispună: a) **adaptarea** contractului, pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor; b) **încetarea** contractului, la momentul și în condițiile pe care le stabilește”.

Prevederi legale menționate anterior sunt asemănătoare celor cuprinse în art. 6.2.3. din Principiile Unidroit 2010, în care se arată că „(1)

¹⁸ Art. 1183 din Noul Cod civil prevde că „(1) Părțile au libertatea inițierii, desfășurării și ruperii negocierilor și nu pot fi ținute răspunzătoare pentru eșecul acestora. (2) Partea care se angajează într-o negociere este ținută să respecte exigențele bunei-credințe. Părțile nu pot conveni limitarea sau excluderea acestei obligații. (3) Este contrară exigențelor bunei-credințe, între altele, conduita părții care inițiază sau continuă negocieri fără intenția de a încheia contractul. (4) Partea care inițiază, continuă sau rupe negocierile contrar bunei-credințe răspunde pentru prejudiciul cauzat celeilalte părți. Pentru stabilirea acestui prejudiciu se va ține seama de cheltuielile angajate în vederea negocierilor, de renunțarea de către cealaltă parte la alte oferte și de orice împrejurări asemănătoare”.

En cas de hardship, la partie lésée peut demander l'ouverture de renégociations. La demande doit être faite sans retard indu et être motivée. (2) La demande ne donne pas par elle-même à la partie lésée le droit de suspendre l'exécution de ses obligations. (3) Faute d'accord entre les parties dans un délai raisonnable, l'une ou l'autre peut saisir le tribunal. (4) Le tribunal qui conclut à l'existence d'un cas de hardship peut, s'il l'estime raisonnable: a) mettre fin au contrat à la date et aux conditions qu'il fixe; ou b) adapter le contrat en vue de rétablir l'équilibre des prestations”¹⁹.

B.1. Adaptarea contractului de către judecător

Adaptarea contractului reprezintă prima soluție oferită de către legiuitor. Scopul declarat de lege este modificarea cantitativă a prestației părților, în scopul refacerii echilibrului contractual (Zamșa, 2006: 211).

Restabilirea echilibrului necesită apelul la o serie de criterii, dintre care cel mai important este economia contractuală, așa cum părțile au avut-o în vedere la momentul încheierii contractului. În același timp, este necesar ca instanța să aibă în vedere și modalitatea în care contractul va fi executat pe o perioadă previzibilă, sub aspectul potențialelor noi influențe externe.

În doctrină au fost propuse criterii care ar fi de natură să satisfacă aceste pretenții ale legiuitorului, utilizate împreună sau separat (Zamșa, 2006: 211). Astfel, un prim criteriu se referă la reciprocitatea prestațiilor, în sensul verificării existenței obligației reciproce. Un alt criteriu este cel al comutativității, în sensul verificării avantajelor obținute de către fiecare din părți, urmare a executării contractului. De asemenea, s-a propus ca instanțele să aibă în vedere criteriul echivalenței prestațiilor, chiar dacă este vorba de o echivalență relativă și nu una absolută.

Adaptarea contractului se poate materializa prin ajustarea unor prestații contractuale, sau prin modificarea modalității de executare, în sensul unei lipsiri eventuale de efecte a unor clauze contractuale, astfel încât să se restabilească o proporție rezonabilă între drepturile și obligațiile părților (Pop, Popa, Vidu, 2012: 160).

Opinăm că legiuitorul impune, prin formularea art. 1271 alin. (2) din Codul civil, respectarea principiului proporționalității, în sensul că se

¹⁹ (1) În caz de impreviziune, partea lezată poate să ceară deschiderea renegocierilor. Cererea trebuie formulată fără vreo întârziere nejustificată și trebuie să fie motivată. (2) Cererea nu dă dreptul părții lezate să suspende executarea obligațiilor sale. (3) În lipsa unui acord între părți, într-un termen rezonabil, oricare din ele poate sesiza instanța. (4) Instanța, ajungând la concluzia existenței unei situații de impreviziune, poate să dispună, dacă va considera rezonabil: a) încetarea contractului la data și în condițiile pe care ea le fixează, sau b) adaptarea contractului în vederea restabilirii echilibrului prestațiilor.

urmărește realizarea raportului necesar de adecvare între drepturile și obligațiile părților, inclusiv cu privire la cele realizate până în acel moment, urmărindu-se finalitatea clauzelor contractuale incidente. Astfel, va exista o reechilibrare a prestațiilor contractuale dacă, în urma adaptării contractului, ținându-se seama de scopul urmărit de părți și față de noile circumstanțe, modificarea valorii prestațiilor se va realiza în sensul echilibrării acestora în proporția inițială a lor (Pop, Popa, Vidu, 2012: 213).

În mod cert, instanța trebuie să aibă în vedere un factor esențial. Este vorba de riscul normal al activităților economice și profesionale, pe care inclusiv legiuitorul îl pune în sarcina debitorului obligației imposibil de executat. Acest risc, în limitele sale considerate a fi acceptate de orice persoană, trebuie scăzut din valoarea modificată a prestației.

În practică, intervenția instanței se poate concretiza prin mai multe modalități: de la diminuarea sau majorarea prețului produsului sau serviciului, până la modificarea cantitativă a acestora, furnizate de către una din părți. De asemenea, se poate avea în vedere și obligația efectuării unor plăți compensatorii sau modificarea anumitor clauze contractuale, impunerea unor criterii de indexare a prețurilor etc.

În încercarea de adaptare a contractului, instanța trebuie să aibă în vedere echilibrul inițial al acestuia, prin referire la parametrii economici consimțiți de părți, și nu un echilibru ideal al tipului de contract. În consecință, instanța trebuie să adapteze contractul astfel încât, în lipsa evenimentului deosebit și imprevizibil, executarea să se realizeze în limitele impuse și stabilite inițial de către părți (Viorel, Viorel, 2012: 37).

Nu opinăm în sensul interdicției judecătorului de a reduce prestația creditorului față de debitorul afectat de evenimentul imprevizibil, așa cum susțin unii autori (Viorel, Viorel, 2012: 37). Ceea ce trebuie urmărit este distribuirea echitabilă între părți a pierderilor și beneficiilor generate de impreviziune, dar cu salvarea raportului contractual. Intervenția judecătorului, prin adaptarea contractului, nu poate avea ca efect menținerea creditorului într-un raport economic de natură să îi genereze pierderi prin continuarea relației contractuale. Distribuirea între părți a beneficiilor și a pierderilor înseamnă reșezarea obligațiilor într-o limită normală economică, așa cum aceasta se deduce la momentul analizei efectuată de către instanță, și nu într-o reșezare a balanței drepturilor și obligațiilor părților, astfel încât debitorul să se regăsească în situația de a recupera eventualele pierderi, în detrimentul creditorului.

O limită a adaptării contractului de către instanța de judecată poate fi dedusă prin asimilare clauzei clientului celui mai favorizat, în sensul că

obligăția debitorului nu poate fi inferioară celui mai avantajos preț obținut de către creditor de la clienții săi cu produse sau servicii similare.

Avantajele utilizării de către instanța de judecată a unui asemenea criteriu sunt evidente. Pe de o parte, ea poate asigura echilibrul prestațiilor viitoare. Folosind această clauză, prețul se adaptează cererii, astfel că părțile la contract nu vor fi dezavantajate de noile condiții ale pieței. Pe de altă parte, debitorul nu ar obține un avantaj suplimentar altor agenți economici, avantaj care s-ar datora exclusiv intervenției situației imprevizibile. În același timp, ar fi conservate și interesele economice ale creditorului, în sensul menținerii utilității contractului impus de judecător.

Opinăm în sensul că adaptarea contractului de către instanță se poate realiza și sub forma suspendării executării obligațiilor pe o perioadă determinată, cu mențiunea formulării în doctrină (Viorel, Viorel, 2012: 37) a unor opinii contrare, justificate de interpretarea restrictivă a soluțiilor posibil a fi adoptate de către instanțe, așa cum acestea sunt cuprinse în reglementarea art. 1271 din Codul civil. Noțiunea de „adaptare a contractului” trebuie să fie înțeleasă în sens larg, nu doar în sensul unei redistribuiri cantitative a obligațiilor părților. Restabilirea echilibrului contractual se poate avea în vedere și prin stabilirea unui alt termen de executare a obligațiilor, respectiv prin acordarea unui termen de grație debitorului.

În ceea ce privește problematica posibilității de adaptare și a eventualelor acte accesorii contractului principal, cum ar fi garanțiile, doctrina (Viorel, Viorel, 2012: 39) a exprimat rezerve cu privire la posibilitatea instanței de a interveni și cu privire la acestea, motivat de faptul că Codul civil face referire doar la „adaptarea contractului”, nu și la accesoriile acestuia.

Dimpotrivă, considerăm că instanța trebuie să aibă în vedere întreg raportul contractual, așa cum acesta rezultă din contract, incluzând actele accesorii. În acest sens, este de avut în vedere și sensul dispozițiilor art. 1272 din Codul civil, potrivit căruia „contractul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și la toate urmările pe care practicile statornicite între părți, uzanțele, legea sau echitatea le dau contractului, după natura lui”, iar clauzele obișnuite într-un contract se subînțeleg, deși nu sunt stipulate în mod expres.

Contractele potențial afectate de impreviziune, așa cum am arătat anterior, sunt contracte cel mai adesea complexe. Este greu de estimat că evenimentul imprevizibil produce efecte doar cu privire la o obligație simplă asumată de debitor, nu la întreg ansamblul de obligații. În consecință, adaptarea contractului, reșezarea sarcinilor financiare și economice, trebuie

să fie analizate în scopul restabilirii unui echilibru al ansamblului contractual, prin aceasta înțelegând toate drepturile și obligațiile părților care se nasc ca urmare a încheierii contractului, indiferent dacă își au izvorul nemijlocit în convenție, sau dacă decurg din acte accesorii, din lege sau din alte izvoare.

În ceea ce privește configurația dispozitivului hotărârii de adaptare a contractului, în doctrină s-a arătat că aceasta trebuie să conțină suficiente detalii astfel încât hotărârea-remediu să nu dezechilibreze în sens invers raportul contractual. Referirile din dispozitiv trebuie să fie precise și concrete (Viorel, Viorel, 2012: 43).

B.2. Încetarea contractului

Încetarea contractului, la termenul și în condițiile stabilite, este cea de-a două opțiune a instanțelor de judecată. Aceasta este efectul cel mai radical al evenimentului, și, datorită consecințelor sale, el a constituit unul din argumentele la care au apelat adversarii teoriei impreviziunii pentru a demonstra necesitatea respingerii ei (Zamșa, 2006: 182).

Anterior intrării în vigoare a noului Cod civil, exista necesitatea fundamentării deciziei de desființare a contractului în situația schimbării excepționale și imprevizibile a circumstanțelor de executare a acestuia. Modalitățile prin care a fost preconizată soluția desființării contractului au fost fundamentate doctrinar pe asimilarea impreviziunii cu forța majoră sau cazul fortuit, prin aplicarea mecanismului unei rezilieri/rezoluțiuni *sui generis*, și, în fine, prin considerarea impreviziunii ca și cauză distinctă, de sine stătătoare, de stingere a obligațiilor contractuale (Zamșa, 2006: 183).

Încetarea contractului este soluția de reținut de către instanța de judecată numai în măsura în care nu este posibilă adaptarea contractului la noile împrejurări, sub aspectul redistribuirii echitabile a pierderilor și a beneficiilor.

În doctrină, se consideră că se impune această soluție atunci când ar genera o situație injustă pentru cel puțin una dintre părți, iar încetarea contractului se impune pentru a limita pierderile sau a genera un prejudiciu cât mai redus (Pop, Popa, Vidu, 2012: 160), când a dispărut scopul pentru care a fost încheiat, devenind inutil sau fără utilitate socială, sau când acest scop nu poate fi atins prin apelul la celelalte modalități de aplicare a impreviziunii (Zamșa, 2006: 187).

În analiza dispariției interesului, condiție de fond a contractului, trebuie distins între interesul contractului și interesul particular al fiecăruia dintre contractanți. Interesul contractului acoperă beneficiile economice aferente tipului convenției alese de către părți. El este identificabil prin chiar structura contractului, și se confundă cu finalitatea economică urmărită de

către părți prin tipul de contract. Depășește simpla contraprestație, deoarece impune o verificare pragmatică asupra beneficiilor economice așteptate în mod real din încheierea contractului. Așa cum s-a arătat în doctrină, identificarea economiei contractului presupune ca judecătorul să aibă în vedere interesul fiecăreia dintre părțile contractante, prin izolarea finalității operațiunii contractuale, verificând economia sa generală, în scopul de a înțelege și de a desprinde prestațiile și contraprestațiile necesare atingerii acesteia (Arsac-Ribeyrolles, 2005: 280). Din această perspectivă, interesul contractului este considerat a fi punctul de convergență a așteptărilor părților, opinie care se adaugă celei care consideră convenția părților mai mult decât un acord de voințe, ea fiind chiar o entitate juridică de sine stătătoare, o reuniune de elemente care, depășind suprapunerea celor două voințe, conține o finalitate și o logică globală, proprie (Carbonnier, 1995: 312).

Trebuie observat faptul că legiuitorul folosește noțiunea de „încetare” a contractului, ca soluție posibil a fi adoptată de către instanță. Considerăm că ne aflăm în fața unei cauze distincte, de sine stătătoare de stingere a obligațiilor, și nu în fața transpunerii unui mecanism de tipul reziliere/rezoluțiune sui generis, așa cum s-a apreciat în doctrină, adevărat anterior intrării în vigoare a noului Cod civil (Zamșa, 2006: 183). Această aserțiune este susținută și prin referire la dispozițiile art. 1321 din Codul civil, conform cărora „contractul încetează, în condițiile legii, prin executare, acordul de voință al părților, denunțare unilaterală, expirarea termenului, îndeplinirea sau, după caz, neîndeplinirea condiției, imposibilitate fortuită de executare, precum și din orice alte cauze prevăzute de lege” [s. ns., D. A.].

În ceea ce privește acordarea despăgubirilor în cazul desființării contractului, sub forma daunelor interese compensatorii, s-a apreciat că aceasta este soluția de reținut de către instanțe deoarece prejudiciul este deja creat celeilalte părți prin neexecutare (Zamșa, 2006: 189-190). Motivația ar consta în faptul că o situație contrară ar presupune ca riscul survenit în situația schimbării circumstanțelor să fie suportat de către creditor, în timp ce debitorul ar fi liberat de obligațiile sale.

În ceea ce privește valoarea despăgubirilor, se consideră că acestea ar trebui stabilite prin aplicarea unor criterii subiective, care să țină cont de situația economică a părților, de cadrul contractual, gradul de anormalitate a riscului intervenit. Aceste daune interese compensatorii nu ar putea acoperi integral prejudiciul creditorului, fiind considerate o modalitate de repartitie a pierderilor înregistrate de ambele părți, pornindu-se de la situația părții afectate de noile circumstanțe de executare.

Apreciem această opinie, cu următoarele amendamente: obligarea debitorului la plata de daune interese compensatorii nu trebuie să fie o soluție adoptată de către instanțe în toate cazurile; încetarea contractului să aibă ca scop restabilirea unui echilibru între părțile contractante, doar în lipsa oricărei alte opțiuni; instanța ar trebui să le acorde doar în măsura în care acestea ar echilibra balanța dintre câștigurile și costurile fiecăreia dintre părțile contractante, cu o atenție particulară asupra situației creditorului, calculate până la momentul încetării judiciare a contractului.

În acest fel, prin încetarea contractului, s-ar putea da eficiență și principiului repartizării echitabile a pierderilor și beneficiilor, urmărit de legiuitor prin adoptarea mecanismului impreviziunii, și consacrat expres ca mod de lucru în cuprinsul dispozițiilor art. 1271 alin. (2), lit. a) referitoare la adaptarea judiciară a contractului.

Nu se poate vorbi în mod categoric și universal despre faptul că desființarea contractului ar avea ca efect, în situația neacordării daunelor interese, eliminarea pierderii din partea debitorului, în timp ce pierderea suferită de cocontractant este deja produsă. Este de analizat de la caz la caz pierderea înregistrată de către creditor ca urmare a neexecutării diferenței din partea debitorului, operațiune obligatorie pentru instanțe în analiza condițiilor de încetare a contractului. Mai curând este de presupus că suprasolicitarea financiară și economică a debitorului are ca efect o majorare suplimentară a câștigului creditorului, prin raportare la cea estimată inițial, măcar din perspectiva valorii de piață a prestației de executat din partea debitorului, și care intră în patrimoniul cocontractantului său.

Privită din această perspectivă, limitele acordării despăgubirilor, dacă acestea apar ca juste, ca echilibrând prestațiile deja efectuate, în considerarea valorilor din cursul executării și nu de la momentul încheierii contractului, se poate susține, în mod cert, că ele trebuie să fie inferioare prejudiciului suferit de cocontractant prin neexecutare, în situația contrară fiind lipsită de finalitate practică instituția impreviziunii. În același timp, însă, în analiza particulară a fiecărui caz, trebuie să se aibă în vedere și o repartizare justă a riscului contractului, prin aceasta înțelegând inclusiv suportarea integrală a riscului de către creditor, dacă această soluție ar fi justă, din punct de vedere economic, luând în seamă întreaga economie a contractului.

În ceea ce privește repunerea părților în situația anterioară, această soluție nu poate fi avută în vedere, ținând seama de faptul că de natura revizuirii este reluarea în considerare a contractului din momentul schimbării circumstanțelor pentru a se hotărî asupra viitorului contractului (Zamșa, 2006: 193).

De asemenea, trebuie să se aibă în vedere faptul că ne aflăm în fața unor contracte sinalagmice, cu executare succesivă în timp, iar decizia instanței nu poate avea efect decât pentru viitor. Ea nu poate avea, în principiu, efect retroactiv asupra contractului astfel încât prestațiile care au fost efectuate în executarea contractului trebuie să fie menținute, cu condiția că ar trebui să fie imposibil ca părțile să fie reasezate în aceeași situație pe care o aveau la momentul încheierii contractului, cu două precizări.

Pe de o parte, abordarea nu este aceeași în situația în care ne aflăm în fața unui contract cu executare diferită în timp din partea celor doi contractanți. În situația în care debitorul afectat de noile circumstanțe și-a asumat responsabilitatea executării cu întâietate a obligației, fără a primi contraprestația, încetarea contractului se poate realiza prin repunerea părților în situația anterioară.

Pe de altă parte, nu trebuie uitat, așa cum am menționat și anterior, că ne aflăm pe domeniul de aplicare al echității, al solidarismului contractual, ceea ce obligă instanța să adopte toate măsurile necesare pentru a evita îmbogățirea uneia dintre părți pe cheltuiala celeilalte.

References

- Anton, G. (2000). „Teoria impreviziunii în dreptul românesc și în dreptul comparat”. în *Dreptul* nr. 7/2000.
- Arsac-Ribeyrolles, A. (2005). *Essai sur la notion d'economie du contrat*. Thèse, Université Clermont I, p. 280
http://195.221.120.247/simclient/consultation/binaries/stream.asp?INSTANCE=UCFRSIM&eidmpa=DOCUMENTS_THESES_22.
- Bujorel, F. (2012). „Impreviziunea și incidența acesteia asupra contractului, cu referire specială la contractul de cesiunea unei opere literare, artistice sau științifice”. în *Dreptul* nr. 11/2012.
- Carbonnier, J. (1995). *Flexible droit*. Ediția a 8-a, L.G.D.J.
- Charbit, N. (2000). „La notion de prix excessifs en droit des télécommunications”. în *Revue Communications et Stratégies*, nr. 39, (3/2000),
http://idate.fr/fic/revue_telech/516/C%26S39_CHARBIT.pdf.
- Dobrev, D., *O cutie a Pandorei în Noul Cod Civil – Impreviziunea*, <http://dumitrudobrev.wordpress.com>.
- Ghiță, D. (2005). „Considerații privind legătura dintre principiul forței obligatorii a contractelor și principiul executării în natură a obligațiilor”. în *Revista de Științe Juridice* nr. 3-4/2005.
- Jamin, C. (2001). *Plaidoyer pour le solidarisme contractuel*. Le contrat au début du XXIe siècle, Études offertes à Jacques Ghestin, Paris, LGDJ.

- Lequette, Y. (2008). *Bilan des solidarismes contractuels*, Mélanges Paul Didier.
- Luha, V. (2020). *Teoria generală a obligațiilor. Curs universitar*, Iași, România: Editura Lumen.
- Mazeaud, D. (1999). *Loyauté, solidarité, fraternité: la nouvelle devise contractuelle?*, L'avenir du droit – Mélanges en hommage à François Terré, Dalloz, Paris.
- Mihai, E. (2013). „Principiul echilibrului contractual în noul Cod Civil și în dreptul consumului”. în *Pandectele Române*, nr. 1/2013.
- Nicolae, A., Uliescu, M. (2010). *Instituții de drept civil. Manual pentru uzul formatorilor SNG*. București.
- Pascariu, L. T. (2017). *Contracte administrative. Reglementare legală și tipologie*, Iași, România: Editura Lumen.
- Pătru, Șt., „Teoria impreviziunii din perspectiva dimensiunii economice și juridice a analizei contractului”, în *Juridical Tribune*, Volume 1, Issue 1.
- Paveliu, L. (2013). *Discuție privind buna-credință și teoria impreviziunii*.
http://www.umk.ro/conferinta2013/titus_paveliu.pdf.
- Pop, L. (2011). „Executarea contractului sub autoritatea principiului solidarismului contractual”. în *Dreptul* 7/2011.
- Pop, L. (2012). „Unele exigențe ale solidarismului contractual în cazul nerealizării de către o parte contractantă a interesului celeilalte părți”. în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 2/2012.
- Pop, L. (2009). *Tratat de drept civil. Obligațiile*, volumul II, *Contractul*, București, România: Editura Universul Juridic.
- Pop, L., Popa, I. F., Vidu, S. T. (2012). *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*. București, România: Editura Universul Juridic.
- Rădulescu, O., Lazăr, A. (2012). „Despre regula rebus sic standibus în materia contractelor”. în *Revista de drept comercial*, nr. 1/2012.
- Raportul OCDE *Excessive Prices*, 2012,
<http://www.oecd.org/regreform/sectors/49604207.pdf>.
- Roș, V., Bogdan, D., Spineanu-Matei, O. (2005). *Dreptul de autor și drepturile conexe*, București, România: Editura All Beck.
- Tița-Nicolescu, G. (2012). „Excepțiile de la principiul obligativității contractului prevăzute în Noul Cod civil”. în *Pandectele Române*, nr. 11/2012.
- Ungureanu, C. (2012). „Reflecții privind leziunea, viciu de consimțământ, în statoinicirea Codului civil (Legea nr. 287/2009)”. în *Dreptul* 10/2012.
- Van Ommeslaghe, R. *Les clauses de force majeure et d'imprévision (hardship) dans les contrats internationaux*, citat de Julie Bédard, *Réflexions sur la théorie de l'imprévision en droit québécois*, Revue de droit McGill, Vol. 42-1997.
- Viorel, Georgeana, Viorel L. (2012). „Configurația impreviziunii în Codul civil (Legea nr. 287/2009, republicată)”. în *Dreptul*, nr. 2/2012.

Zamșa, Cristina Elisabeta, (2013). „Buna-credință în executarea obligațiilor contractuale”. în *Pandectele române*, nr. 1/2013.

Zamșa, Cristina Elisabeta, (2006). *Teoria impreviziunii. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București, România: Editura Hamangiu.